

УДК 378.22.041:[159.923.2:005.336.5]»364»
DOI <https://doi.org/10.26661/2786-7471/2025-3-3>

ОСОБЛИВОСТІ САМОПРОЄКТУВАННЯ МАГІСТРАНТАМИ ПСИХОЛОГІЇ ВЛАСНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Гура О. І.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-6720-2481
guru.olexandr@gmail.com*

Гура Т. Є.

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту освіти та психології
Комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради
вул. Незалежної України, 57А, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-4770-6863
tatianagura16@gmail.com*

Ключові слова:

*самопроєктування,
проєктування, професійний
розвиток, магістранти
психології, війна.*

У статті здійснено аналіз особливостей самопроєктування магістрантами психології власного професійного розвитку. Представлені результати вивчення зарубіжної та вітчизняної наукової літератури засвідчили недостатню увагу вчених до цього феномену. Проаналізовано сутність понять «самопроєктування» і «проєктування», визначено й охарактеризовано їхні спільні і відмінні аспекти, на підставі чого зроблено висновок про те, що самопроєктування професійного розвитку для конкретної особистості передбачає усвідомлення нею власного потенціалу: відповідних професії діяльнісно-рольових та суб'єктивно-діяльнісних компонентів; формування «Я-концепції» як професіонала, постановку мети та розроблення відповідної програми самореалізації; готовності до адаптації та розвитку.

Базовим методом дослідження в роботі визначено метод психобіографії, оскільки саме він належить до генетичних методів, які спрямовані на виявлення змін особистісного та професійного розвитку протягом тривалого часу, виявлення як внутрішніх, так і зовнішніх механізмів, що визначають поведінку людини, її життєвий шлях, спрямованість і досвід. На підставі аналізу демографічних показників та результатів емпіричного дослідження виявлено і презентовано особливості самопроєктування магістрантами психології власного професійного розвитку в умовах війни: тенденція до вікового зростання здобувачів освіти та докорінна зміна вектору їх професійного розвитку; неусвідомленість процесу самопроєктування, його фрагментарність; високий рівень усвідомлення етапу професійної підготовки як елементу життєвої стратегії, механізму подальшої самореалізації; домінування зовнішніх детермінант професійного вибору над внутрішніми; чітке окреслення трьох основних домінантних траєкторій подальшого професійного розвитку та цільового їх наповнення (гуманної – соціального служіння, що спрямована на допомогу і підтримку людей; кар'єрної – професійно-орієнтованої, що передбачає подальший розвиток у професії психолога; трансформаційної, мета якої полягає в адаптації до ринку праці шляхом отримання додаткових можливостей або професійного перепрофілювання).

PECULIARITIES OF SELF-DESIGNING BY MASTER'S STUDENTS IN PSYCHOLOGY OF THEIR OWN PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF WAR

Gura O. I.

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
Professor at the Department of Psychology
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6720-2481
guru.olexandr@gmail.com*

Gura T. Ye.

*Doctor of Psychological Sciences, Professor;
Professor at the Department of Education Management and Psychology
Municipal Institution «Zaporizhzhia Regional In-Service Teacher Training Institute» of
Zaporizhzhia Regional Council,
Nezalezhnoi Ukrainy str., 57A, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4770-6863
tatianagura16@gmail.com*

Key words: *self-design,
design, professional
development, psychology
master's students, war.*

The article presents an analysis of the specific features of self-design (self-projecting) in the professional development of master's students in psychology. A review of foreign and Ukrainian scientific literature revealed insufficient scholarly attention to this phenomenon. The essence of the concepts of «self-design» and «design» is examined, and their common and distinct aspects are identified and characterized. Based on this, the conclusion is drawn that self-design of professional development for a particular individual involves the awareness of their own potential: activity-role and subject-activity components relevant to the profession; the formation of a professional self-concept; goal setting and the development of a personal self-realization program; and readiness for adaptation and growth.

The main research method used in the study is the psychobiographical method, as it belongs to the group of genetic methods aimed at identifying long-term changes in personal and professional development, as well as internal and external mechanisms that determine human behavior, life path, orientation, and experience.

Based on the analysis of demographic indicators and the results of empirical research, the article presents the specific features of self-design among psychology master's students in the context of war: the trend of increasing age among students and a radical shift in the vector of their professional development; lack of awareness and fragmentary nature of the self-design process; a relatively high level of awareness of professional training as a part of life strategy and a mechanism for further self-realization; the dominance of external determinants in professional choice over internal ones; and the clear identification of three dominant trajectories of further professional development and their target orientations (conditionally: humane – social service, aimed at helping and supporting people; career – professional development, focused on advancing in the field of psychology; and transformative – adapting to the labor market through acquiring additional opportunities or professional retraining).

Постановка проблеми. Повномасштабні воєнні дії спричинили значні економічні та соціальні трансформації в українському суспільстві, зокрема активізували зовнішню та внутрішню міграцію населення, руйнування соціальних зв'язків та інституцій, зміну соціальних ролей, переформатування ціннісної сфери та призвели до психологічної травматизації населення, зростання рівня тривожності, посттравматичних розладів тощо. Цілком природно, що це, своєю чергою, загостило потребу у фахівцях, здатних надати психологічну підтримку, допомогу у відновленні психоемоційного стану, сприяння в адаптації до нових життєвих реалій і вплинуло на професійні орієнтири здобувачів вищої освіти. Так, за офіційними даними, оприлюдненими Міністерством освіти і науки України (<https://osvita.ua/consultations/93773/>), за кількістю поданих заяв у 2024 р. найпопулярнішою спеціальністю стала «Психологія» (54 394 заяви).

Водночас із метою забезпечення доступності, якості послуг у системі охорони психічного здоров'я, сприяння досягненню психологічного благополуччя та розвитку людини, усунення чинників, що негативно впливають на психічне здоров'я, у 2025 р. був прийнятий Закон України «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні» (4223-IX від 15.01.2025, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20#Text>), що суттєво змінює вимоги до професійного розвитку психологів як фахівців у сфері охорони психічного здоров'я, їх унормовує, стандартизує на державному рівні за міжнародними стандартами, а саме: супервізія, атестація та сертифікація за професійними напрямками роботи психологів, обов'язковою вимогою якої є наявність вищої освіти не нижче першого (бакалаврського) рівня у цій сфері, а також теоретичного навчання пропедевтики психічних розладів; створення Національною комісією, яка здійснює сертифікацію, Реєстру надавачів послуг у сфері психічного здоров'я та Державного реєстру саморегульованих організацій у сфері психічного здоров'я, що містять відкриту інформацію про сертифікованих фахівців, тощо.

Отже, зростання кількості здобувачів психологічної освіти на всіх рівнях підготовки, з одного боку, та державне нормування, стандартизація послуг у сфері охорони психічного здоров'я й нові вимоги до професійного розвитку психологів вимагає більш глибокого розуміння ціннісних орієнтацій і мотивації їхнього професійного вибору, усвідомленості та розробленості індивідуальних моделей професійного навчання і перспектив подальшої діяльності, а отже, актуалізує проблему самопроєктування їхнього професійного розвитку.

Результати здійсненого аналізу наукових джерел засвідчили актуальність та різноплановість дослідження зазначеної проблематики в різних її аспектах. Так, зарубіжні науковці розглядають професійний розвиток особистості як процес самореалізації у контексті життєвого шляху, зокрема наголошують на: важливості професійної ідентичності у межах соціального розвитку (Е.Н. Еріксон); концепції кар'єрного розвитку через усвідомлення власної ідентичності, сильних і слабких сторін та Я-професійного (D.E. Super); моделюванні взаємодії особистісного та професійного середовища (J.L. Holland); соціокультурних чинниках професійного вибору, суб'єктності особистості у проєктуванні власної професійної траєкторії (M.L. Savickas), теорії самодетермінації та чинниках успішності цього процесу (E.L. Deci, R.M. Ryan) та ін. А поняття «самодизайн» і суміжні з ним терміни (self-construction, self-authorship, life design, technologies of the self) активно використовують для позначення процесу формування власної ідентичності, життєвої і професійної траєкторії розвитку (M.L. Savickas, L. Nota, J. Rossier, J.-P. Dauwalder, M.E. Duarte, J. Guichard, A.E.M. Van Vianen та ін.).

У вітчизняній науці традиційно професійне становлення розглядається як складова частина загального розвитку особистості – складний процес її становлення у професійній діяльності. Учені акцентують увагу на: інтеграції особистісного та професійного, суб'єктності та здатності особистості самостійно проєктувати свій розвиток, ухвалювати професійні рішення і нести за них відповідальність (Т.В. Бондар); індивідуально-психологічних характеристиках особистості, що забезпечують успішність професіогенезу та свідомого вибору траєкторії життя (С.Д. Максименко); зокрема, наголошують на самопроєктуванні як цілеспрямованій діяльності, що базується на рефлексії, прогнозуванні і самоорганізації (Н.В. Чепелева); є свідомою діяльністю, що спрямована на якісні зміни самого себе з метою формування своєї суб'єктності та особистісного зростання (О.М. Даценко); стратегії професійного саморозвитку (Л.М. Карамушка) та ін.

Водночас слід констатувати, що, незважаючи на великий науковий інтерес і вагомий здобутки у вивченні зазначеної проблематики, питання самопроєктування майбутніх фахівців конкретної сфери на визначених етапах професіогенезу в умовах війни в Україні є малодослідженим.

Мета статті – визначення та характеристика особливостей самопроєктування магістрантами психології власного професійного розвитку в умовах війни.

Результати дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Результати

здійсненого наукового пошуку [3; 5; 7; 10; 11] дають підстави під самопроєктуванням розуміти усвідомлений, цілеспрямований процес, у межах якого людина формує особистісний проєкт розвитку: уявлення про себе і своє майбутнє, життєві перспективи, пріоритетні завдання, методи і засоби їх досягнення, а також забезпечує його постійне коригування залежно від зовнішніх та внутрішніх обставин.

Ураховуючи, що поняття «самопроєктування» є дериватом більш широкого поняття «проєктування», воно має спільні і відмінні від нього аспекти.

Так до спільних ознак зазначених феноменів можна віднести такі:

- починаються з творчого задуму, спрямованого на вирішення певної проблеми;
- є усвідомленими процесами;
- мають діяльнісну та мислєдіяльнісну основу;
- зорієнтовані на майбутнє, яке бачиться в ідеальному плані;
- мають конкретну мету;
- складаються з певних етапів (завдань) і взаємопов'язаних дій, що реалізуються в певних умовах й у встановлені терміни;
- передбачають кінцевий результат із визначеними критеріями та показниками.

Основні відмінності самопроєктування від проєктування полягають у тому, що:

- особистість сама є суб'єктом та об'єктом проєктування (власне Я, життєвий шлях, професійна траєкторія та ін.), мета спрямована на побудову життєвих і професійних стратегій відповідно до власних смислів;
- процес має принципово особистісний характер;
- воно є механізмом, що поєднує сфери свідомості та діяльності особистості;
- має перманентний характер; активізує процеси самоорганізації (самопідготовку, самовираження та самоствердження) на певних етапах життєдіяльності.

Таким чином, самопроєктування професійного розвитку для конкретної особистості передбачає усвідомлення нею власного потенціалу: відповідних професії діяльнісно-рольових (знання, вміння, навички) та суб'єктивно-діяльнісних (індивідуально-психологічні особливості, здібності, якості) компонентів; формування «Я-концепції» як професіонала; постановку мети та розроблення відповідного плану/програми самореалізації; готовність до адаптації та розвитку.

Вибір освітнього рівня «Магістр» у межах нашого дослідження зумовлений тим, що саме він, на нашу думку, є тим етапом професійної підготовки, який має бути найбільш усвідомленим,

запланованим і таким, що вписується в загальний проєкт саморозвитку особистості, оскільки:

- здійснюється в більш дорослому віці, коли особистість уже сформована, пройшла період самоідентичності (за Е.Н. Erikson) і здатна до професійного вибору;
- спирається на попередній досвід підготовки у закладі освіти за такою ж або іншою спеціальністю;
- ураховує досвід професійної діяльності або більш повне уявлення про сутність професії майбутньої та її особливості;
- базується на усвідомленні особистістю свого потенціалу й перспектив самореалізації.

Результати вивчення наукової літератури дають підстави визначити широкий спектр методів дослідження професійного розвитку особистості, які науковці розглядають через призму готовності та мотивації професійного вибору, професійної ідентичності, адаптації до професійного середовища, самопроєктування тощо. Зокрема, це методи лангїтюдного спостереження [18], кейс-стаді [17], стандартизовані тести та опитувальники [8], методи біографічного аналізу (психобіографія) [15], метод інтерв'ювання [5] та ін.

У емпіричній частині нашого дослідження ми будемо спиратися на апробований на попередніх етапах нашої наукової діяльності метод психобіографії [2]. Це зумовлено тим, що саме цей метод належить до генетичних методів дослідження особистості, які спрямовані на виявлення змін її особистісного та професійного розвитку протягом тривалого часу, життєву спрямованість і життєвий досвід особистості, що забезпечується збором та аналізом даних про життєвий шлях, відомостями про об'єктивні події та суб'єктивні переживання особистості в різних життєвих ситуаціях. Метод спрямований на виявлення як внутрішніх, так і зовнішніх механізмів, що визначають поведінку та життєвий шлях особистості, особливо в контексті історично значущих подій, зокрема таких, як війна. Це зумовило формування двох основних підходів до його використання в науковій практиці, які умовно можна розподілити на екстраполяльний (зовнішній, об'єктивний, аналітичний) та інтраполяльний (внутрішній, суб'єктно-центрований, реконструктивний) підходи.

Перший, екстраполяльний, підхід орієнтований на об'єктивний аналіз фактів життя особистості з позиції зовнішнього стороннього спостерігача. Це, як правило, дослідник (прикладами можуть бути S. Freud, H.A. Murray), який спирається на певні психологічні теорії, фокусується на поведінці людини, її результатах та здійснює їх інтерпретацію.

Другий, інтраполяльний, підхід до психобіографії передбачає реконструкцію особистістю

смислу свого життя, ґрунтуючись на власних уявленнях, рефлексіях, спогадах, життєвій філософії.

Процедура нашої роботи передбачала написання магістрантами твору на основі реконструйованої формалізованої біографічної анкети, що дало змогу вирішити декілька завдань: *по-перше*, дослідити рівень усвідомлення майбутніми психологами власного професійного шляху: розвиток професійних намірів, наявність професійних династій, вибір майбутньої професії, закладу освіти, особливостей професійного навчання, вибір подальшого місця роботи, перспективи становлення професійної кар'єри та ін.; *по-друге*, створило умови для самопізнання ними своєї особистості, рефлексії етапів свого професійного становлення, реалізації власного професійного «Я»; *по-третє*, психобіографічний метод створив умови для подальшого усвідомлення магістрантами-психологами своєї життєвої стратегії, своїх професійних намірів, проєктування власного професійного майбутнього.

У дослідженні, яке відбувалося протягом 2024–2025 рр., взяли участь 205 магістрантів-психологів, які проходили підготовку за денною та заочною формами навчання. Аналіз демографічних показників та результатів роботи дав змогу виявити особливості самопроєктування професійного розвитку магістрантів-психологів в умовах війни, які необхідно врахувати в контексті подальшої модернізації/розбудови системи відтворення фахівців із психології, а також спроектувати професійний портрет психолога найближчої перспективи.

Серед основних особливостей слід зазначити найзначущі:

По-перше, тенденція до вікового зростання здобувачів освіти та докорінна зміна вектору їхнього професійного розвитку. Так, майбутній психолог – це фахівець жіночої статі (77%), середньої зрілості (49% – 40 і більше років). Більшість, а саме 88% магістрів психології, має попередню освіту (бакалавра, спеціаліста) з інших галузей і спеціальностей (землевпорядники, інженери, фармацевти, юристи, економісти-міжнародники, фахівці ІТ-сфери та ін.), із них лише третина (32%) із відносно близької до психології галузі – освітні науки (вчителі, логопеди, соціальні педагоги тощо).

По-друге, неусвідомленість процесу самопроєктування, його фрагментарність. Так, у 95% магістрантів-психологів не простежується цілісна «Я-концепція» як професіонала, відсутнє чітке планування професійного розвитку, програми самореалізації (наприклад, їхні висловлювання «хотів стати дальнобійником, потім вступив до Гірничого університету, зарплата була погана, тому пішов в ІТ, зараз учусь на психолога», «у

мене немає багато часу на складання довгострокових планів»). Водночас виявлено високий рівень усвідомлення ними етапу професійної підготовки як елементу життєвої стратегії, механізму подальшої самореалізації. У психобіографіях здобувачів освіти простежується стратегічна лінія: ціль/результат магістерської підготовки – місце його застосування (наприклад: «отримавши освіту, зможу працювати в громадській організації з переселенцями», «у мене однозначна і давня ціль – центр духовного розвитку і психологічної освіти», «відкриття власної консультативної практики, а також проведення тренінгів і семінарів» та ін.).

По третє, домінування зовнішніх детермінант професійного вибору над внутрішніми. Більшість здобувачів зорієнтована на перспективу зростання рівня запиту післявоєнного українського суспільства на фахівців спеціальності «Психологія». А отже, використання психологічної освіти як засобу матеріального забезпечення та соціального ліфту. Лише 27% магістрантів-психологів акцентують увагу на психологічній підготовці та подальшій професійній діяльності як психолога як особистісному смислі (наприклад: «наполегливо вчилася, відкривала щось нове для себе і отримувала задоволення», «коли до мене за допомогою звернулася моя знайома людина, я зрозуміла, що психологія дійсно моє призначення»).

По-четверте, чітке окреслення трьох основних домінантних моделей/траєкторій подальшого професійного розвитку та цільового їх наповнення:

1) гуманної – соціального служіння (8% здобувачів), що спрямована на допомогу і підтримку людей, які постраждали внаслідок війни (наприклад: «ще у дитинстві я написала свою мрію – допомагати людям... Працюю у сфері створення відео для брендів. У майбутньому бачу себе у цій професії, але паралельно хотіла б практикувати психологію. Уважаю, що психологія і знання допоможуть мені краще розуміти себе і допомогти людям»);

2) кар'єрної – професійно-орієнтована (27% учасників), що передбачає подальший розвиток у професії психолога, зокрема як військовий психолог або психотерапевт (4%) (наприклад: «після закінчення магістратури в найближчі 2–3 роки планую ще вступити до вишу для отримання освіти безпосередньо військового психолога»; «мої очікування щодо професії психолога виправдалися... планую продовжити подальше навчання у сфері психотерапії»);

3) трансформаційної (65% здобувачів), мета якої полягає в *адаптації до ринку праці шляхом отримання додаткових можливостей* (наприклад: «працюю фармацевтом і бачу себе у цій професії. Хочу успішно закінчити навчання зі

спеціальності «психологія», отримати теоретичні і практичні знання у цій галузі. Продовжити діяльність у фармації з використанням цих знань, оскільки вони необхідні працівникам моєї сфери»; «хочу отримати додаткові навички... та просуватися вгору у теперішній кар'єрі держслужбовця») або *професійного перепрофілювання* (наприклад: «сьогодення показує необхідність бути обізнаним у багатьох напрямках, щоб ... забезпечити собі гідний рівень життя. Я – айтішник і хочу почати власну практику психолога, створювати психологічний контент у соціальних мережах»; «утратила основну роботу, свій єдиний дохід... не буду відкладати своє бажання змінити професію та докладу зусиль на вивчення психології і в майбутньому перекваліфікуюся на психотерапевта»).

Висновки і перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Слід констатувати, що повномасштабна війна в Україні зумовила, з одного боку, значні зміни і трансформації вітчизняної системи професійного становлення особистості внаслідок посилення соціального попиту на професії і спеціальності, які мають безпосереднє відношення до повоєнного відновлення країни, захисту держави та допомоги населенню: медицину, соціальну роботу і психологію. З іншого – порушила установлені/прийняті стратегії особистісного та профе-

сійного розвитку багатьох громадян країни і вплинула на їхню мотивацію вибору професії, зокрема психолога, та перспективи професійної самореалізації. Це, своєю чергою, надало актуальності і нового значення самопроєктуванню – механізму особистісної цілісності, збереження суб'єктності в умовах невизначеності, адаптації до мінливих умов навколишнього середовища.

Водночас результати дослідження особливостей самопроєктування магістрів психології в умовах війни дають підстави звернути увагу на такі ключові аспекти: на рівні конкретної особистості – недостатній рівень готовності здобувачів і, як результат, усвідомленості ними самого процесу та його складників, домінування зовнішніх детермінант професійного розвитку над внутрішніми, ситуативність, фрагментарність професійного вибору; на рівні держави – відсутність чіткої системи професійної орієнтації та професійного відбору майбутніх фахівців із психології.

Для подальшого дослідження особливостей самопроєктування особистості на різних етапах її професійного розвитку, у тому числі в інших професійних сферах, спеціального дослідження потребують методологія та інструментарій діагностики рівня її самопроєктувальної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар Т.В. Психологічні аспекти професійного становлення особистості. Київ : Логос, 2012. 208 с.
2. Гура О.І. Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 470 с.
3. Гура О.І., Гура Т.Є. Психологічні особливості проєктування: від діяльності до мислєдіяльності. *Журнал сучасної психології*. 2024. № 3. С. 18–23.
4. Даценко О.М. Психологія особистості : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2001. 280 с.
5. Дискурсивні технології самопроєктування особистості : монографія / Н.В. Чепелева та ін. ; за ред. Н.В. Чепелевої. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2019. 170 с.
6. Карамушка Л.М. Психологія професійної ідентичності особистості. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2020. 196 с.
7. Колярова А.О. Здатність особистості до самопроєктування: постановка проблеми. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2017. № 6. С. 10–14.
8. Психологія професійного самовизначення особистості : монографія / М.С. Корольчук та ін. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2018. 280 с.
9. Максименко С.Д. Психологія особистості : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 368 с.
10. Новська О.Р. Методика самопроєктування фахового розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва. *Наука і освіта*. 2016. № 10. С. 52–57.
11. Смульсон М.Л. Місце самопроєктування у проєктній парадигмі. *Актуальні проблеми психології*. 2014. Т. II. Вип. 8. С. 16–29.
12. Deci E.L., Ryan R.M. The «what» and «why» of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*. 2000. Vol. 11, No. 4. P. 227–268.
13. Erikson E.H. Identity: Youth and Crisis. New York: W.W. Norton & Company, 1968. 336 p.
14. Holland J.L. Making Vocational Choices: A Theory of Vocational Personalities and Work Environments. 3rd ed. Odessa, FL : Psychological Assessment Resources, Inc., 1997. 474 p.
15. McAdams D.P. The Person: A New Introduction to Personality Psychology. 4th ed. New York : John Wiley & Sons, 2006. 624 p.

16. Savickas M.L., Nota L., Rossier J., Dauwalder J.-P., Duarte M.E., Guichard J., Van Vianen A.E.M. Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century. *Journal of Vocational Behavior*. 2009. Vol. 75, No. 3. P. 239–250.
17. Stake R.E. The Art of Case Study Research. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1995. 175 p.
18. Super D.E. A life-span, life-space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*. 1980. Vol. 16, No. 3. P. 282–298.

REFERENCES

1. Bondar, T.V. (2012). *Psykhologichni aspekty profesiinoho stanovlennia osobystosti* [Psychological aspects of personality's professional formation]. Kyiv: Logos.
2. Chepeleva, N.V. (Ed.). (2019). *Dyskursyvni tekhnolohii samoproektuvannia osobystosti* [Discursive technologies of personality self-design]. Kyiv: Instytut psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy.
3. Deci, E.L., & Ryan, R.M. (2000). The «what» and «why» of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
4. Datsenko, O.M. (2001). *Psykhologhiia osobystosti* [Psychology of personality]. Kyiv: Lybid.
5. Erikson, E.H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: W.W. Norton & Company.
6. Gura, O.I. (2008). *Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannia psykhologo-pedahohichnoi kompetentnosti vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu v umovakh mahistratury* [Theoretical and methodological foundations for forming psychological-pedagogical competence of higher education teachers in magistracy] (Doctoral dissertation, 13.00.04 – Theory and methodology of professional education). Kyiv. 470 p.
7. Gura, O.I., & Gura, T.Ye. (2024). Psykhologichni osoblyvosti proiektuvannia: vid diialnosti do myslediialnosti [Psychological features of design: from activity to thought-activity]. *Zhurnal suchasnoi psykholohii*, (3), 18–23.
8. Holland, J.L. (1997). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments* (3rd ed.). Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, Inc.
9. Karamushka, L.M. (2020). *Psykhologhiia profesiinoi identychnosti osobystosti* [Psychology of professional identity of personality]. Kyiv: Instytut psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy.
10. Koliarova, A.O. (2017). Zdatnist osobystosti do samoproektuvannia: postanovka problemy [The ability of the personality to self-design: problem statement]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti*, (6), 10–14.
11. Korolchuk, M.S., Drozdova, Yu.V., Korolchuk, V.M., Osiodlo, V.I., & Syplivyi, A.M. (2018). *Psykhologhiia profesiinoho samovyznachennia osobystosti* [Psychology of professional self-determination of personality]. Kyiv: Kyivskiy natsionalnyi torhovelno-ekonomichnyi universytet.
12. McAdams, D.P. (2006). *The person: A new introduction to personality psychology* (4th ed.). New York: John Wiley & Sons.
13. Maksymenko, S.D. (2008). *Psykhologhiia osobystosti* [Psychology of personality]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury.
14. Novska, O.R. (2016). Metodyka samoproektuvannia fakhovoho rozvytku maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Methods of self-designing professional development of future music teachers]. *Nauka i osvita*, (10), 52–57.
15. Savickas, M.L., Nota, L., Rossier, J., Dauwalder, J.-P., Duarte, M.E., Guichard, J., & Van Vianen, A.E.M. (2009). Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century. *Journal of Vocational Behavior*, 75(3), 239–250.
16. Smulson, M.L. (2014). Mistse samoproektuvannia v proektnii paradyhmi [The place of self-design in the project paradigm]. *Aktualni problemy psykholohii: zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii im. H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. T. II: Psykhologichna hermenevtyka*, (8), 16–29.
17. Stake, R.E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
18. Super, D.E. (1980). A life-span, life-space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*, 16(3), 282–298.